

Smysl v přírodě / Příroda a smysl

Už samo slovo „příroda“ (a nejen v češtině, ale i v latině a už v řečtině) poukazuje k „rození“ a tím k něčemu smysluplnému, totiž živému. Dokonce i nejstarší filosofické uchopení počátku a základu všeho v přírodě se vyskytujícího, totiž ARCHÉ, považovalo tento prazáklad za oživený a pak vše (další) živé vposledu oživující (odtud také Aristotelova výtká hylozoismu, nedbající ovšem toho, že ARCHÉ nebyla ještě chápána jako HYLÉ). Proto také musíme stále pamatovat, že dávné řecké pojetí „přírody“, totiž FYSIS, je značně odlišné od našeho pojetí dnešního. Pro nejstarší filosofy byla FYSIS velkým problémem, a proto se také – jak se odedávna uvádělo – všichni tímto problémem takřka povinně zabývali (a psali pojednání PERI FYSEÓS). Šlo o velký problém proto, že – s vynálezem pojmovosti – za dokonalou, „pravou“ skutečnost považovali to, co se nemění, kdežto to, co se zrodí a vyrůstá, se evidentně proměňuje, a dokonce to nakonec hyne. Skutečným problémem jim tedy nebyla „příroda“, jak jí rozumíme dnes, nýbrž právě jen ona proměnlivost. Jejich hlavním a rozhodujícím zájmem bylo to, uprostřed nejrozmanitějších změn trvá bez proměny. Právě v tomto ohledu zůstávali staří řečtí myslitelé stále ještě pod obrovským vlivem mýtu (přesně: MYTHU) a mytického myšlení. A právě proto, že měli za to, že o tom, co se mění, nelze mít žádných spolehlivých znalostí, soustřeďovali se i tam, kde se něco proměňovalo, na to, co v těchto proměnách zůstávalo beze změny – a toto neproměnné považovali za základ či spíše podklad, podložku všech změn. Aristotelés to zcela zřetelně formuluje tak, že v každé změně se mění něco, co i po změně zůstává bez proměny. Už z toho je dobře patrné, že všechno proměnlivé jako by ztrácelo pro staré řecké myslitele smysl a význam, protože se jim to zdálo být zcela neuchopitelné. A FYSIS se tak nutně stávala problémem, protože se stávalo problémem, v jakém směru si FYSIS může podržovat nějaký smysl a význam. Je z toho vidět, že pro ně „smysl“ mohlo mít jen něco neproměnného (respektive něco, co se může vždy znovu, ale bez proměny vracet jako „totéž“).

(Písek, 050401-2.)